

etc., som ikke træder frem i Jonssons Tankegange. Man vil da sandsynligvis blive nødt til at opsplitte Begrebet Moral; dette indeholder jo hos Jonsson paa den ene Side det etiske Moment (Samfundets etiske Minimalkrav), men paa den anden Side ogsaa etisk irrelevante Elementer: Kravet om at føje sig ind i visse Former, kun fordi de er gængse. Det er rigtigt at betone Moralbegrebets mere praktiske Præg overfor Etikens ideale, men Moralen kan saa heller ikke identificeres med samfundsmæssig paakrævet og godkendt Opførsel i det hele taget.

I hvilken Udstrækning Jonsson's efter min Mening ikke helt konsekvente Fremgangsmaade vil paavirke de sociologisk væsentlige Resultater, kan først vise sig i Værkets anden og tredje Del, som en socialvidenskabeligt indstillet Læsekreds vil hilse med største Interesse.

Th. Geiger.

Heinrich von Stackelberg: MARKTFORMEN UND GLEICHGEWICHT. Julius Springer. 1934 (138 S.). Pris R. M. 9,60.

Gaar man videre fra Teorien om den fri Konkurrence og det absolutte Monopol, som staar over for en Kreds af konkurrerende Købere eller Sælgere, opruller der sig en Masse Problemer. Dette gælder, selv om man begrænser sig til en systematisk Opstilling af Spørgsmaalene og en teoretisk Løsning ud fra nogle faa simple Forudsætninger. Karakteristisk for de senere Aars Arbejde paa disse Omraader er det vel, at man i stigende Grad er bleven opmærksom paa, at Løsningen ikke alene er givet med Købernes og Sælgernes Antal samt ydre Data som Efterspørgsels- og Omkostningsforhold, men at det er et særligt Spørgsmaal, hvorledes Parterne vil opføre sig, hvilken Markedsstrategi de vil anvende.

Til hele denne Diskussion bringer Stackelbergs Bog et meget værdifuldt Bidrag. Behandlingen er klar, systematisk og konstruktiv; men synes dog til Tider vel skematisk og kortfattet. De fleste Læsere vilde rimeligvis være taknemmelige for mere Forklaring om de enkelte Tilfældes sandsynlige, reelle Betydning, ligesom flere Gentagelser fra andre Afsnit og muligvis en tidligere Placering af de mere populære Dele vilde lette Forstaaelsen. Som Bogen er, er i alt Fald Dele af den ret vanskelige for Begyndere; men den giver Folk, der forud kender noget til Emnet, meget nyt i behagelig kort Form; bl. a. kan fremhæves de mange Kombinationer af Indifferenskurver for to Monopolister med deres deraf afledede Reaktionskurver, samt den meget fyldige, systematisk bearbejdede Literaturoversigt.

Markedsformerne inddeles først efter Antallet af Købere og Sælgere. Overalt hvor der findes to eller nogle faa Virksomheder enten paa samme eller forskellig Side af Markedet, opstaar der Spørgsmaal om, hvilken Markedsstrategi de enkelte vil føre, om de vil søge at virke ved Fastsættelse af Pris eller Mængde, og om de stadig vil tilpasse sig efter det Skridt, den anden Part sidst har foretaget, eller vil tilstræbe en Førerstilling, saaledes at den anden retter sig efter deres Politik. For Eksempel, hvor der findes to konkurrerende Sælgere paa et Marked med et helt ensartet Produkt og en Skare af konkurrerende Købere, som ingen særlig Tilknytning har til nogen af Sælgerne, opstilles følgende fire Muligheder: 1) begge søger at tilpasse sig efter den andens solgte Mængde, som de tager som givet («Cournotsche Mengendyopol»); 2) begge søger samtidig at naa en Førerstilling, d. v. s. at gennem-

etc., som ikke træder frem i Jonssons Tankegange. Man vil da sandsynligvis blive nødt til at opsplitte Begrebet Moral; dette indeholder jo hos Jonsson paa den ene Side det etiske Moment (Samfundets etiske Minimalkrav), men paa den anden Side ogsaa etisk irrelevante Elementer: Kravet om at føje sig ind i visse Former, kun fordi de er gængse. Det er rigtigt at betone Moralbegrebets mere praktiske Præg overfor Etikens ideale, men Moralen kan saa heller ikke identificeres med samfundsmæssig paakrævet og godkendt Opførsel i det hele taget.

I hvilken Udstrækning Jonsson's efter min Mening ikke helt konsekvente Fremgangsmaade vil paavirke de sociologisk væsentlige Resultater, kan først vise sig i Værkets anden og tredje Del, som en socialvidenskabeligt indstillet Læsekreds vil hilse med største Interesse.

Th. Geiger.

Heinrich von Stackelberg: MARKTFORMEN UND GLEICHGEWICHT. Julius Springer. 1934 (138 S.). Pris R. M. 9,60.

Gaar man videre fra Teorien om den fri Konkurrence og det absolutte Monopol, som staar over for en Kreds af konkurrerende Købere eller Sælgere, opruller der sig en Masse Problemer. Dette gælder, selv om man begrænser sig til en systematisk Opstilling af Spørgsmaalene og en teoretisk Løsning ud fra nogle faa simple Forudsætninger. Karakteristisk for de senere Aars Arbejde paa disse Omraader er det vel, at man i stigende Grad er bleven opmærksom paa, at Løsningen ikke alene er givet med Købernes og Sælgernes Antal samt ydre Data som Efterspørgsels- og Omkostningsforhold, men at det er et særligt Spørgsmaal, hvorledes Parterne vil opføre sig, hvilken Markedsstrategi de vil anvende.

Til hele denne Diskussion bringer Stackelbergs Bog et meget værdifuldt Bidrag. Behandlingen er klar, systematisk og konstruktiv; men synes dog til Tider vel skematisk og kortfattet. De fleste Læsere vilde rimeligvis være taknemmelige for mere Forklaring om de enkelte Tilfældes sandsynlige, reelle Betydning, ligesom flere Gentagelser fra andre Afsnit og muligvis en tidligere Placering af de mere populære Dele vilde lette Forstaaelsen. Som Bogen er, er i alt Fald Dele af den ret vanskelige for Begyndere; men den giver Folk, der forud kender noget til Emnet, meget nyt i behagelig kort Form; bl. a. kan fremhæves de mange Kombinationer af Indifferenskurver for to Monopolister med deres deraf afledede Reaktionskurver, samt den meget fyldige, systematisk bearbejdede Literaturoversigt.

Markedsformerne inddeles først efter Antallet af Købere og Sælgere. Overalt hvor der findes to eller nogle faa Virksomheder enten paa samme eller forskellig Side af Markedet, opstaar der Spørgsmaal om, hvilken Markedsstrategi de enkelte vil føre, om de vil søge at virke ved Fastsættelse af Pris eller Mængde, og om de stadig vil tilpasse sig efter det Skridt, den anden Part sidst har foretaget, eller vil tilstræbe en Førerstilling, saaledes at den anden retter sig efter deres Politik. For Eksempel, hvor der findes to konkurrerende Sælgere paa et Marked med et helt ensartet Produkt og en Skare af konkurrerende Købere, som ingen særlig Tilknytning har til nogen af Sælgerne, opstilles følgende fire Muligheder: 1) begge søger at tilpasse sig efter den andens solgte Mængde, som de tager som givet («Cournotsche Mengendyopol»); 2) begge søger samtidig at naa en Førerstilling, d. v. s. at gennem-

føre den for dem selv gunstige, store Omsætning og lade den anden tilpasse sig herefter («Bowleysche Dyopol»); 3—4) den ene handler paa den ene Maade og den anden paa den anden («asymmetrische Dyopol»). Selv hvor Parterne kender og følger deres egen Interesse, kan det være forskelligt alt efter Omstændighederne, hvilken Stilling de søger at indtage, naar de — som det forudsættes — med fuldt Kendskab til Forholdene søger at opnaa den størst mulige Gevinst.

Hvor en monopoliseret Køber staar mod en monopoliseret Sælger og i de behandlede Tilfælde af indirekte Markedsforbindelse, bl. a. det vigtige Tilfælde med Konkurrence mellem to forbrugsbeslægtede, hver for sig monopoliserede Varer, fremkommer tilsvarende Muligheder.

I de fleste Tilfælde naas der imidlertid ikke ved Hjælp af den almindelige Markeds mekanisme til nogen Ligevægtstilstand, d. v. s. en Tilstand hvor den ene eller den anden af Parterne ikke kan naa en større Gevinst ved at gøre en yderligere Forandring). Parterne vil ofte have Interesse i at tvinge hinanden til at føre en bestemt Politik, d. v. s. Tilstanden er ustabil indtil videre. At en vis Stabilitet faktisk kan iagttages, hvor der er nogle faa Virksomheder eller Organisationer paa Markedet, tilskriver Forfatteren manglende Viden samt Retfærdigheds- og Anstændighedshensyn fra Parternes Side. Naar en »Rationalisering« af Tankegangen fjerner disse »Hæmninger«, øges Faren for Ustabilitet, og der opstaar et Behov for offentlig Regulering, som efter Forfatterens Opfattelse tilfredsstilles af den korporative Stat. Denne skal for saa vidt genindføre den »normale eller konventionelle« Prisdannelse. Som mulige Midler nævnes 1) statslig Regulering (Ausschaltung der freien Preisbildung), 2) Forhindring af de ustabile Markedsformer (Ausschaltung der gleichgewichtlosen Marktformen), det vil vel sige Tvangsliberalisme, samt 3) »Ausschaltung des Prinzips des maximalen Nutzens (insbesondere des erwerbswirtschaftlichen Prinzips)«. Korporationssystemet tages som Udtryk for sidstnævnte Princip, men synes ogsaa at have nær Tilknytning til Reguleringen udefra. En Kartellering eller altomfattende Trustdannelse indenfor hver Produktionsgren for sig vil ikke være nok til at skabe Ligevægt, da faglige Sammenslutninger vil staa som Køber og Sælger over for hinanden, og der desuden stadig vil være Konkurrence mellem Fag med forbrugsbeslægtede Varer.

Forfatteren har utvivlsomt Ret i, at Fremvæksten af faa store, prispolitisk rationaliserede og uhæmmede økonomiske Enheder maa føre til stærke Gnidninger i Prisdannelsen, Kampe fra Tid til anden og som Følge heraf Omskiftelser og Usikkerhed i den økonomiske Struktur. Ligevægt af delvis monopolistisk Karakter kan dog formentlig i en Del Tilfælde indtræde ved Konkurrence mellem beslægtede¹⁾, hver for sig monopoliserede Varearter, idet den enkelte Sælger opfatter det, som om han staar som Monopolist over for en Efterspørgselsfunktion af sædvanlig Beskaffenhed, medens han ikke ser eller er i Stand til at tage Hensyn til, at Efterspørgselen i væsentlig Grad skifter med en andens bevidste Politik, som er paavirket af hans egen. Hvor Sælgerne optræder saaledes, vil der være en Tendens i Retning af Cournots Ligevægt. Dette vil navnlig gælde paa et Marked med stærkt skiftende Forudsætninger, hvor der ikke bliver Tid til nogen prispolitisk Rationalisering. Det

¹⁾ Forudsætningen om helt ens Produktion er formentlig lidet praktisk, jfr. Forfatterens Kritik af Anmelderen S. 84.

vil heller ikke under mere forbigaaende Situationer kunne betale sig at indlade sig i en Kamp. En Losning vil naturligvis i mange Tilfælde naas ved Sammenslutning.

Hvor det er monopoliserede Sammenslutninger af Sælgere af supplerende Varer eller produktive Ydelser, der staar over for hinanden, vil den Omstændighed, at utilfredse Medlemmer i stigende Grad vil forlade Markedet, hvis Forholdene bliver ugunstige for dem, ogsaa kunne tænkes at føre til en Ligevægt ved fri Tilpasning, navnlig naar Parterne ikke staar direkte over for hinanden¹⁾, men f. Eks. sælger til samme Gruppe af konkurrerende Producenter.

Ved Siden af de forskellige Veje til størst Gevinst, naar Parterne kender Forholdene fuldt ud, maa der lægges stor Vægt paa, hvorledes simplificerede og urigtige Gætninger vil paavirke deres Handlemaade²⁾.

Hvor man anvender Kampmetoder, som jo tager Sigte paa Ordningen for en fremtidig Periode med Ofre i Øjeblikket, vil Variationerne i Pris og Omsætning naturligvis kunne gaa langt ud over det af Forfatteren (S. 19) ud fra en statisk Betragtning nævnte Spillerum. Anlægges en dynamisk Betragtning, maa Sandsynligheden for under givne Betingelser at ende i en Ligevægt — eventuelt efter en Kamp — forøges meget stærkt, samtidig med at Kamp kan blive fordelagtig for den ene Part ogsaa paa Omraader, hvor Tilpasning ved en Række indbyrdes uafhængige, momentane Forsøg (recontracting) vilde give Ligevægt.

Den Omstændighed, at den ene af Parterne i en Række Tilfælde er interesseret i økonomisk Kamp (o: i Tilfælde, hvor de supplerer hinanden midlertidig, hel eller delvis Standsning af Omsætningen, i Tilfælde af Konkurrence midlertidig, stærk Prisnedsættelse), behøver ikke at føre til mere skadelige Følger end Monopolismen vil medføre, hvor Ligevægten naas uden Kamp. Indskrænkning i Omsætningen og unødvendige Gevinster opstaar i alle Tilfælde ved Monopoliseringen. Hvor en af Parterne har Betingelser for at opnaa en Fordel ved Kamp, vil denne og de dermed forbundne Tab dog undgaas i stigende Grad, jo mere rationaliseret deres Markedsstrategi er. Stadig skiftende Betingelser kan dog give Kamp- og Usikkerhedsperioderne en vis samlet Udstrækning og Betydning.

Det værste ved Monopolerne er den Indskrænkning i Produktion og Ændring af Fordeling, de giver Anledning til. Iøvrigt er det vel i højere Grad den overdrevne Prisstabilisering indenfor deres specielle Omraade med deraf følgende Ustabilitet i Beskæftigelse og Forbrug end Ustabiliteten som Følge af »Hvalernes Kamp«, der paakalder offentligt Indgreb.

F. Zeuthen.

¹⁾ Selv hvor dette er Tilfældet, er en Cournotsk Ligevægt tænkelig, saafremt Parterne betragter den andens Gevinst pr. Vareenhed som noget, de ikke tør røre, og Sælgeren altid sætter Prisen.

²⁾ Jfr. Ragnar Frisch's »conjecturale« Funktioner i Artiklen »Monopole-Polypole-la Notion de Force dans l'Economie«, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1933, Schneiders Artikler i Schmollers Jahrbuch 1934 og Econometrica 1935; Hicks' Artikel i Econometrica 1935, min Artikel i Archiv für Sozialwissenschaft, 1929, samt min »Theory of Monopoly and Economic Warfare«, Fig. XXX og XXXI. Stackelberg er selv klar over (S. 85 nederst), at det er Duopolteoriens Opgave at finde, hvilke »zusätzlichen Prämissen« m. H. t. Parternes Handlemaade der tiltrænges.